

OBSAH

PŘEDMLUVA	23
ÚVODEM	27
I. VÝCHOVA VE STAROVĚKU	31
I.1. VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ VE STARÉM ŘECKU (M. Čadská)	31
<i>Počátky řecké vzdělanosti</i>	<i>31</i>
<i>Spartský výchovný systém</i>	<i>31</i>
<i>Athénský výchovný systém</i>	<i>32</i>
<i>Výchova a vzdělání v době helénismu</i>	<i>34</i>
SOFISTÉ	35
PRÓTAGORÁS (490/80 – 420/10 př. Kr.)	35
KRITIÁS (asi 460 – 403 př. Kr.)	36
LYKOFRÓN (5. století př. Kr.)	36
LYKÚRGOS (okolo roku 800 př. Kr.)	36
<i>Lykúrgův životopis</i>	<i>36</i>
THÚKYDIDÉS (asi 460 – 396 př. Kr.)	37
<i>Z Perikleova projevu</i>	<i>37</i>
XENOFÓN (asi 430/425 – po 355 př. Kr.)	39
<i>Kýrův původ. Jeho tělesné přednosti i duševní vlohy jsou rozvíjeny výchovou podle perských zásad</i>	<i>39</i>
<i>Sókratovy názory na výchovu a vzdělání</i>	<i>40</i>
<i>Sókratovy názory na výchovu a schopnosti žen</i>	<i>40</i>
PLATÓN (428/7 – 348/7 př. Kr.)	41
<i>Podstata výchovy</i>	<i>42</i>
<i>Postup při učení vládců</i>	<i>42</i>
<i>Smysl výchovy</i>	<i>43</i>
<i>Státní řízení výchovy v Platónově ideálním státě</i>	<i>43</i>
<i>Povinné vzdělání pro ženy i pro muže</i>	<i>43</i>
<i>Organizace vyučování</i>	<i>44</i>
<i>Platónovy názory na tělesnou a brannou výchovu</i>	<i>45</i>

ARISTOTELĚS ZE STAGEIRY (384/3 – 322/1 př. Kr.)	45
<i>Výchova dětí</i>	45
<i>Výchova má být veřejná a společná</i>	46
<i>Cíle výchovy</i>	46
<i>Vyučovací předměty</i>	47
<i>O přirozené motivaci učení</i>	47
<i>O způsobu výkladu</i>	48

I.2. VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ VE STARÉM ŘÍMĚ (M. Čadská) 48

<i>Všeobecný charakter římské výchovy</i>	48
<i>Starořímská výchova</i>	49
<i>Římská výchova v době republiky</i>	49
<i>Vznik a vývoj římských škol v republikánském období</i>	50
<i>Vznik knihoven, nauková próza a názory na výchovu a vzdělání v období republiky</i>	52
<i>Postupné přejímání výchovných úkolů státem v době císařství</i>	53
<i>Názory na výchovu a vzdělání v době císařské</i>	55
<i>Rysy antické výchovy a vzdělání</i>	57

I.2. A. Názory na výchovu a vzdělání v dílech M. T. Cicerona, L. A. Seneky, M. F. Quintiliana a M. Aurelia 58

<i>Ukázky naukové prózy - učebnic</i>	58
---------------------------------------	----

MARCUS TULLIUS CICERO (106 – 43 př. Kr.)	58
<i>O podstatě čestnosti</i>	58
<i>O povinnosti splatit prokázané dobrodiní</i>	59
<i>O povinnostech z hlediska věkových rozdílů a různých okolností</i>	59

LUCIUS ANNAEUS SENECA (4 př. Kr. – 65 po Kr.)	59
<i>Čeho se varovat (123. list)</i>	60
<i>O svobodných uměních (88. list)</i>	60

MARCUS FABIVS QUINTILIANUS (kolem r. 35 po Kr. – před r. 100 po Kr.)	61
<i>Ideál řečníka – občana</i>	61
<i>Jakým způsobem je třeba učit základním vědomostem</i>	62
<i>O tom, zda je lépe učit doma, nebo ve škole</i>	63
<i>O mravech a povinnostech učitele</i>	64
<i>O povinnostech žáků</i>	65
<i>O učení nazpaměť</i>	65

MARCUS AURELIUS ANTONINUS (121 po Kr. – 180 po Kr.)	65
<i>O duši</i>	65
<i>Vůdčí úloha filozofie</i>	66
<i>Když nejsi bystrý, osvědčuj jiné vlastnosti</i>	66
<i>Neroztrpčuj se nad špatnými vlastnostmi lidí</i>	66
<i>Nepachtí se po uznání závistivců a nenávisníků</i>	67

NAUKOVÁ PRÓZA	67
<i>Gaius – učebnice práva</i>	67
<i>Kolumella – Zemědělská nauka</i>	67
<i>Publius (Flavius) Vegetius Renatus – Narys vojenského umění</i>	68

I.2. B.	Literární zmínky o výchově, úloze vzdělání, škole a učitelích	69
	DIONÝSIOS HALIKARNASKÝ	69
	<i>O patriarchální moci Řimana</i>	69
	PLÚTARCHOS (asi 50 – po 120 po Kr.)	69
	<i>Cato proti řecké kultuře</i>	69
	<i>Catonova výchova syna</i>	70
	<i>Aemiliova výchova synů</i>	70
	<i>Založení školy v Osce</i>	70
	<i>Lucullova knihovna</i>	70
	QUINTUS HORATIUS FLACCUS (65 př. Kr. – 8 př. Kr.)	71
	<i>Vyznání lásky a vděčnosti otci</i>	71
	<i>Orbilius Plagosus (od rány)</i>	72
	DECIMUS IUNIUS IUVENALIS (kolem 50 – 127 po Kr.)	72
	<i>O bídě učitelů</i>	72
	CYPRIANUS (mezi 210 až 215 – 258)	75
	<i>Úpadek veřejného pořádku i mravnosti</i>	75
	LIBANIOS z Antiochie v Sýrii (314 – asi 394)	75
	<i>Libaniova účast ve veřejné soutěži v Konstantinopoli</i>	75
	<i>O vlastním osudu</i>	76
I.2. C.	Úryvky zákonných opatření římských císařů v oblasti školské politiky, vybrané ukázky z římského zákonodárství	77
	<i>O nádenických mzdách</i>	77
	<i>O maximálních cenách</i>	77
	<i>Codex Theodosiův</i>	78
	<i>Výčet takzvaných špinavých povinností</i>	78
	<i>Osvobození od dalších povinností 1. srpna r. 321 (?) po Kr.</i>	79
	<i>Osvobození od dalších povinností 27. září r. 333 po Kr.</i>	79
I.3.	HEBREJSKÁ VÝCHOVA (B. Nosek)	79
	<i>Ediční poznámka</i>	82
	<i>Získání moudrosti</i>	82
	<i>Chvála Tóry a jejího studia</i>	83
	<i>Výuka dětí v rodině</i>	83
	<i>Vznik organizovaného školství</i>	84
	<i>Způsoby a metody studia</i>	84
	<i>Rozdělení studijní látky</i>	87
	<i>Učitelé a žáci – jací jsou a jací by měli být</i>	88
	<i>Důležitost výuky a studia</i>	91
	<i>Prameny</i>	92
	<i>Literatura</i>	93
II.	VZNIK KŘESŤANSKÉHO ŠKOLSTVÍ	95
II.1.	CÍRKEVNÍ OTCOVÉ O KŘESŤANSKÉ VÝCHOVĚ (Z. Kučera)	95
	<i>Bohem je člověk milován (Klemens Alexandrijský)</i>	98

<i>Od Boha máme, že jsme živoucí (Origenes)</i>	98
<i>Člověk se má plně odevzdat Bohu (Jan Zlatoušty)</i>	98
<i>Tajemný hlas (Augustin)</i>	99

II.2. VZNIK A VÝVOJ KARLOVY UNIVERZITY (M. Kučera)

1. <i>Založení univerzity v Praze (1348)</i>	99
2. <i>Univerzita po založení až do Husa</i>	102
3. <i>Utravistická univerzita a jezuitská akademie</i>	105
4. <i>Akademia Carolo-Ferdinanda</i>	107
5. <i>Osvícenství a josefinismus</i>	108
6. <i>Reformovaná univerzita 19. století</i>	109
7. <i>Německá a česká Karlo-Ferdinandova univerzita</i>	110
8. <i>Univerzita za Československé republiky</i>	112
9. <i>Univerzita v letech 1939–1989</i>	113
10. <i>Vývoj po r. 1989</i>	114

II.3. VAVRINEC BENEDIKTI Z NEDOŽIER A JEHO PŮSOBNÍ NA PRAŽSKÉ UNIVERZITĚ (V. Štverák)

<i>Řeč nápravná</i>	117
---------------------------	-----

II.4. POČÁTKY KŘESŤANSTVÍ U SLOVANSKÝCH NÁRODŮ (J. B. Lášek)

<i>Z předzřevu sv. Konstantina-Cyrila k slovanskému překladu Čteroevangelia</i>	120
<i>Mnich Chrabr: O pismenech</i>	121
<i>První slovanská legenda o sv. Václavu</i>	121
<i>Mnich Jakub: Na paměť a ku chvále knížete Vladimíra (Rusko, 11. století)</i>	122

III. NÁZORY NA VÝCHOVU A VZDĚLÁNÍ V OBDOBÍ REFORMACE

III.1. ČESKÁ REFORMACE O VÝCHOVĚ A VZDĚLÁNÍ (J. B. Lášek)

JAN MILÍČ Z KROMĚŘÍŽE (?1320–1374)	125
<i>Ze synodních kázání</i>	126
<i>Z traktátu o Antikristu</i>	126
<i>List k papeži Urbanovi V.</i>	127

TOMÁŠ ŠTÍTNÝ ZE ŠTÍTNÉHO (?1333–?1401)	127
<i>Řeči besední</i>	129
<i>Knížky šestery o obecných věcech křest'anských (Klementinský sborník)</i>	129

MISTR JAN HUS (1371–1415)	129
<i>Zrcadlo hříšníka větši</i>	132
<i>Provázek třípramenný</i>	132
<i>Dcerka</i>	132
<i>O manželství</i>	132
<i>Z mravních průpovědí</i>	133
<i>Z výkladů</i>	133

	<i>Z Českých svátečních kázání</i>	133
	<i>O církvi</i>	134
	JERONÝM PRAŽSKÝ (?1378–1416)	134
	<i>Z řeči o chvále svobodných umění</i>	135
	PETR CHELČICKÝ (?1380–?1450)	136
	<i>O boji duchovním</i>	138
	<i>Sít' víry</i>	138
	<i>Replika proti Mikuláši Biskupcovi</i>	138
	<i>Z Postilly</i>	139
	JAN BLAHOŠLAV (1523–1571)	139
	<i>Z Filipíky proti misonusům</i>	140
	<i>Vady kazatelů</i>	140
	<i>Múzika</i>	141
	<i>Naučení mládencům</i>	141
	<i>Z předmluvy k Novému zákonu</i>	141
III.2.	KATECHISMUS V ČESKÉ REFORMACI (T. Butta)	142
	<i>O katechismech</i>	142
	<i>Dvojotázka o přijímání připisovaná Husovi</i>	144
	<i>Bratrské vyznání o katechismu</i>	144
	<i>Funkce Desatera podle Jednoty bratrské</i>	144
	<i>O svátostech</i>	144
	<i>O rozumném mládeže cvičení v pobožnosti</i>	145
	<i>Z katechismu J. A. Komenského</i>	145
III.3.	NÁZORY NA VÝCHOVU V NĚMECKÉ A ŠVÝCARSKÉ REFORMACI (T. Butta)	146
	MARTIN LUTHER (1483–1546)	146
	<i>Důležitost a úskalí výchovy dětí</i>	150
	<i>Výklad modlitby Páně v Malém katechismu</i>	151
	<i>O nutnosti vzdělávání mládeže. K radním pánům všech měst německé země, aby zřizovali a udržovali křesťanské školy (1524)</i>	152
	ORGANIZÁTOŘI PROTESTANTSKÉHO ŠKOLSTVÍ	153
	FILIP MELANCHTHON (1497–1560) A JOHANNES STURM (1507–1589) ...	153
	<i>Organizace škol podle Melancthona</i>	155
	<i>O školách</i>	155
	<i>O první skupině</i>	155
	<i>O druhé skupině</i>	155
	<i>O třetí skupině</i>	156
	HULDRYCH ZWINGLI (1484–1531)	156
	<i>O výchově mládeže</i>	158
	<i>První část</i>	158
	<i>Druhá část</i>	159
	<i>Poslední část</i>	160
	JAN KALVÍN (1509–1564)	160
	<i>Ženevský katechismus z roku 1542</i>	162
	<i>O víře</i>	162

1. část	162
2. část	163
<i>O trojím smyslu dekalogu</i>	163

IV. PROTIREFORMACE VE ŠKOLSTVÍ (J. B. Lášek) 165

IV.1. POJETÍ VÝCHOVY U IGNÁCE Z LOYOLY (1491–1556) A V JEZUITSKÉM ŘÁDU 165

<i>Duchovní cvičení</i>	167
<i>Soukromá napomenutí Tovaryšstva Ježíšova, vydaná r. 1657 (Monita privata Societatis Jesu edita 1657)</i>	168
<i>Z breve papeže Klimenta XIV. Dominus ac redemptor noster, kterým bylo Tovaryšstvo Ježíšovo dne 31. července 1773 zrušeno</i>	169

IV.2. VÝCHOVA V OSTATNÍCH ŘÁDECH U NÁS V 17. A 18. STOLETÍ 169

<i>H. Hirnhaim: Meditationes (dobový překlad)</i>	171
---	-----

V. PEDAGOGICKÝ SYSTÉM JANA AMOSE KOMENSKÉHO (A. Lukešová) 173

<i>Osobnost J. A. Komenského</i>	173
<i>Pedagogické dílo J. A. Komenského</i>	178
<i>Dílo vševědné a pedagogika J. A. Komenského</i>	188
Prameny	192
Literatura	192

VI. PROTESTANTSKÉ ŠKOLSTVÍ NA SLOVENSKU (V. Štverák) 193

MATEJ BĚL-FUNTÍK (1684–1749)	193
<i>Školské zákony</i>	193
<i>Rektorské zákony</i>	193
<i>Zákony spolurektora a kolegů</i>	194
<i>Zákony pro žáky, chovance a vychovatele</i>	195

ADAM FRANTIŠEK KOLLÁR (1718–1783)	196
<i>Návod soukromý</i>	197

SAMUEL TEŠEDÍK (1742–1820)	197
<i>Rolník v Uhersku</i>	198

DANIEL LEHOCKÝ (1759–1840)	199
<i>O moudrém a křesťanském vychovávání dítek</i>	199

JÁN SEBERINI (1780–1857)	200
<i>O povinnostech vychovatelů</i>	200

VII. ANGLIČTÍ MYSLITELÉ O VÝCHOVĚ A VZDĚLÁNÍ 201

JOHN RUSKIN (1819–1900) (H. Slavičková)	201
<i>O účelu života, do něhož mládež vstupuje, a o přirozenosti světa, které má dobýti – výchova mládeže, především dívek (přednáška první a druhá)</i>	202
<i>Záhada života a jeho způsobů (přednáška třetí)</i>	203

JOHN LOCKE (1632–1704) (V. Štverák)	203
<i>O účtě Boží jakožto základu vši ctnosti</i>	204
ROBERT OWEN (1771–1858) (V. Štverák)	205
<i>Život bez pověr, bez obav před nadpřirozeným a bez strachu ze smrti</i>	205
JOHN MILTON (1608–1674) (H. Slavičková)	206
<i>O výchově</i>	207
<i>Cvičení</i>	209
HERBERT SPENCER (1820–1903) (V. Štverák)	210
<i>Výchování tělesné</i>	210

VIII. FRANCOUZŠTÍ MYSLITELÉ 18. STOLETÍ O VÝCHOVĚ A VZDĚLÁNÍ (V. Štverák)

VOLTAIRE (vl. jm. FRANÇOIS-MARIE AROUET), 1694–1778	213
<i>Vznik Voltairova Filozofického slovníku</i>	214
<i>Heslo „Čína“ z Voltairova Filozofického slovníku</i>	214
CLAUDE ADRIEN HELVÉTIUS (1715–1771)	215
<i>O papežství</i>	215
JEAN le ROND d'ALEMBERT (1717–1783)	216
<i>O vzniku filozofie</i>	216
DENIS DIDEROT (1713–1784)	217
<i>Prospekt Encyklopedie</i>	218
JEAN JACQUES ROUSSEAU (1712–1778)	219
<i>O soucitu s bližním</i>	220

IX. VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ V RUSKU V 19.–20. STOLETÍ (V. Štverák)

KONSTANTIN DMITRIJEVIČ UŠINSKIJ (1824–1870)	222
<i>Mravní prvek v ruské výchově</i>	222
LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ (1828–1910)	223
<i>Výchova a vzdělání</i>	224
VISSARION GRIGORJEVIČ BĚLINSKIJ (1811–1848)	226
<i>Povšechně o výchově dětí</i>	226
ALEXANDR IVANOVIČ GERCEN (pseud. ISKANDER), 1812–1870	228
<i>Robert Owen</i>	228
NIKOLAJ GAVRILOVIČ ČERNYŠEVSKIJ (1828–1889)	230
<i>Dopis Olze Sokratovně ze dne 30. srpna 1877</i>	231
NIKOLAJ ALEXANDROVIČ DOBROLJUBOV (1836–1861)	232
<i>Učitel má představovat ideál žáků</i>	232

NADEŽDA KONSTANTINOVNA KRUPSKÁ (1869–1939)	233
<i>Úloha hry v mateřské škole</i>	234
<i>O hračkách pro předškolní děti</i>	234
ANATOLIJ VASILJEVIČ LUNAČARSKIJ (1875–1933)	234
<i>O vzdělání</i>	235
PAVEL PETROVIČ BLONSKIJ (1884–1941)	235
<i>Učiteli, buď člověkem</i>	235
ANTON SEMJONVIČ MAKARENKO (1888–1939)	236
<i>O výchovné práci</i>	236

X. NĚMECKÁ PEDAGOGIKA 18.–20. STOLETÍ (V. Štverák)

PEDAGOGICKÉ PŮSOBENÍ NĚMECKÝCH FILANTROPISTŮ	239
<i>Agathokrator neboli o účelné výchově budoucích zdatných vládců</i>	240
<i>Postesk nad nedostatkem ctnosti a vlastenectví</i>	241
<i>O přetvařování, lžích a křivých přísahách akademických hodnostářů</i>	241
<i>O cudnosti</i>	242
<i>Prospěšné přemýšlení o smrti</i>	242
<i>K. F. Bahrđt o svém setkání s Basedowem</i>	243
<i>Goethe o Basedowovi</i>	244
<i>Cesta Porýním</i>	246
<i>Neblahé následky ctižádostivosti, lehkomyšlnosti a žárlivosti</i>	246
<i>O výchově charakteru</i>	247

JAN JINDŘICH PESTALOZZI (1746–1827)	247
<i>Stát a společnost</i>	248
<i>Z knihy Poustevníkova večerní hodinka</i>	249

ADOLF DIESTERWEG (1790–1866)	249
<i>Člověče, přičiň se a Pán Bůh ti pomůže</i>	249
<i>O sebevědomí učitelském</i>	251
<i>Více peněz</i>	254

FRIEDRICH FRÖBEL (1782–1852)	255
<i>Výzva k zakládání spolků pro výchovu dětí a mládeže</i>	256

JOHANN FRIEDRICH HERBART (1776–1841)	258
<i>O psychologii, pedagogice a vyučování</i>	259

KAREL MARX (1818–1883)	260
<i>Marxův dopis otci</i>	261

GEORG KERSCHENSTEINER (1854–1932)	263
<i>O nutnosti promyšlené školské politiky</i>	264
<i>O duši vychovatele</i>	265

KLÁRA ZETKINOVÁ (1857–1933)	266
<i>Školská otázka</i>	266
<i>Umění a proletariát</i>	267
<i>Fašismus musí být poražen</i>	268

VÝCHOVA V POJETÍ NĚMECKÝCH NACIÓNÁLNÍCH SOCIALISTŮ	269
<i>Zdroje koncepcie nacistické pedagogiky</i>	269
<i>Nacionální socialismus a křesťanství</i>	271

XI. VZNIK VEŘEJNÉHO LIDOVÉHO ŠKOLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH (V. Štverák)	273
JAN IGNÁC (JOHANN IGNAZ VON) FELBIGER (1724–1788)	273
<i>O individuálním přístupu školních učitelů k žákům</i>	274
FERDINAND KINDERMANN VON SCHULSTEIN (1740–1801)	274
<i>Jak bychom měli pečovat o chudé a potřebné</i>	275
FRANTIŠEK JOSEF KINSKÝ (1739–1805)	275
<i>O výchově malých dětí</i>	276
<i>O vyučování mravů, zejména náboženství</i>	276
<i>O vyučování češtině</i>	277
<i>O vychovatelích</i>	277
<i>Všeobecné zásady veřejné a zvláště vojenské výchovy</i>	278
<i>Mravní výchova mladých lidí</i>	279
IGNÁC CORNOVA (1740–1822)	280
<i>O povinnosti pečovat o pozůstalé děti bratrské</i>	281
KAREL JINDŘICH SEIBT (1735–1806)	282
<i>Seibt děkuje svému příznivci a dobrodinci</i>	282
<i>Řeč o vlivu výchovy na blahobyt státu</i>	283
<i>O morálce</i>	284
ALEŠ (ALEXIOUS) PAŘÍZEK (1748–1822)	284
<i>Jak se stát vzorným učitelem</i>	284
<i>Aforismy o úřadě a vyučovací metodě školního učitele</i>	285
IGNÁC RICHARD WILFLING (1759–1827)	286
<i>Co musí krajský školní vizitátor vědět a konat</i>	286
<i>Výpsání konkursu na den 15. listopadu 1787</i>	287
<i>Předmluva ke Kalendáři pro dozorce, katechety a učitele národních škol (Nationalschulen) v Království českém na rok 1795</i>	290
<i>Výzva k Čechům</i>	290
JOSEF DOBROVSKÝ (1753–1829)	291
<i>O stálé věrnosti, kterouž se národ slovanský domu rakouského po všecken čas přidržel</i>	291
JAKUB JAN RYBA (1765–1815)	293
<i>Obhajovací dopis Jakuba Jana Ryby školnímu dohlížiteli</i>	293
VĚNCESLAV METELKA (1807–1867)	297
<i>Národnost</i>	297
<i>O obsazování far</i>	298
<i>Oslavy narozenin zeměpána Ferdinanda I.</i>	298
<i>Učitelské sobotáles</i>	298

<i>Češtinu do škol</i>	299
<i>Nová ústava</i>	299
<i>O vlastenectví</i>	299
<i>O kněžském celibátu</i>	300
<i>Kdo je veliký muž</i>	300

NĚMECKÁ PEDAGOGIKA V ČECHÁCH	300
<i>O důležitosti výchovy mládeže</i>	302
<i>O zlepšení vyučování</i>	302
<i>O vlastnostech kandidáta učitelství</i>	303

XII. ČESKÉ PEDAGOGICKÉ MYŠLENÍ V 19.–20. století

BERNARD BOLZANO (1781–1848) (J. B. Lášek)	305
<i>Vlastní životopis</i>	306
<i>O výchově a vyučování</i>	306
<i>O způsobu jednání</i>	307
<i>O neustálém pokroku lidstva</i>	307

AUGUSTIN SMETANA (1814–1851) (J. B. Lášek)	307
<i>O poslání univerzit</i>	309
<i>O poslání naší české vlasti z hlediska obecného vývoje</i>	310
<i>Význam současného věku</i>	310
<i>Vznik a zánik ducha</i>	310
<i>Z autobiografie</i>	310

KAREL SLAVOJ AMERLING (1807–1884) (V. Štverák)	311
<i>Rok 1851</i>	311

KAREL SABINA (1813–1877) (V. Štverák)	312
<i>O reformách školství a o svobodném vyučování</i>	312

KAREL HAVLÍČEK (1821–1856) (V. Štverák)	313
<i>O celibátu</i>	314
<i>Proti náboženské netoleranci</i>	314
<i>O vzdělání učitelském</i>	314
<i>Proč mají být učitelé vzděláni</i>	315
<i>Účinky bělohorské bitvy</i>	315
<i>Česká modlitba</i>	315

TOMÁŠ VORBES (1815–1888) (V. Štverák)	316
<i>O prospěšnosti studia dějin vychovatelství</i>	316
<i>Rozdělení dějin vychovatelství</i>	317
<i>Závěr</i>	317

GUSTAV ADOLF LINDNER (1828–1887) (V. Štverák)	317
<i>Postavení pedagogiky mezi vědami</i>	318

MIROSLAV TYRŠ (1832–1884) (V. Štverák)	319
<i>Náš úkol, směr a cíl</i>	320

OTAKAR HOSTINSKÝ (1847–1910) (V. Štverák)	320
<i>O úloze umění</i>	321

JOSEF ÚLEHLA (1852–1933) (V. Štverák)	322
<i>Předmluva k českému vydání Spencerova spisu Education Intellectual, Moral and Physical</i>	323
<i>Boj o život</i>	324
<i>Povaha společenských jevů</i>	324
JÁN KVAČALA (1862–1934) (V. Štverák)	324
<i>Výchova v službě církve a národa</i>	325
TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK (1850–1937) (V. Štverák)	326
<i>O demokracii a teokracii</i>	328
<i>Demokracie a diktatura</i>	329
<i>Poměr církve a státu</i>	330
FRANTIŠEK DRTINA (1861–1925) (V. Štverák)	330
<i>Křesťanství a výchova</i>	331
<i>O teologických fakultách</i>	332
FRANTIŠEK ČÁDA (1865–1918) (V. Štverák)	332
<i>Amerlingovy národní školy</i>	332
JOSEF ČERNÝ (1863–1943) (V. Štverák)	334
<i>Škola a výchova národní</i>	334
<i>Josef Černý a jeho náboženství</i>	335
FRANTIŠEK KREJČÍ (1858–1934) (V. Štverák)	336
<i>O mravouce na základě přirozeném</i>	336
FRANTIŠEK VÁCLAV KREJČÍ (1867–1941) (V. Štverák)	337
<i>Lze žít bez náboženství?</i>	337
<i>Čech a německá kultura</i>	339
OTAKAR KÁDNER (1870–1936) (V. Štverák)	339
<i>Náboženství ve škole</i>	340
EMANUEL RÁDL (1873–1942) (V. Štverák)	340
<i>Československo dnes a zítra</i>	341
<i>Emanuel Rádl o marxismu</i>	342
<i>Učit se od Komenského</i>	343
<i>Zbožnost Komenského</i>	343
JIRÍ VÁCLAV KLÍMA (1874–1948) (V. Štverák)	344
<i>Pedagogický realismus Komenského</i>	344
INNOCENC ARNOŠT BLÁHA (1879–1960) (V. Štverák)	344
<i>Mravné chování</i>	345
JOSEF HENDRICH (1888–1950) (V. Štverák)	345
<i>Waldorfská škola Rudolfa Steinera</i>	346
<i>Pedagogický realismus</i>	346
OTOKAR CHLUP (1875–1965) (V. Štverák)	346
<i>Odpověď Otokara Chlupa Václavu Přihodovi</i>	347

<i>J. V. Klíma o O. Chlupovi</i>	349
<i>Výchova v kulturním vývoji lidstva</i>	351
<i>Z Pedagogických statí</i>	351
VÁCLAV PŘÍHODA (1889–1979) (V. Štverák)	355
<i>Věda o chování</i>	356
CYRIL STEJSKAL (1890–1969) (V. Štverák)	357
<i>William Stern</i>	357
JAN UHER (1891–1942) (V. Štverák)	358
<i>Tyrš a sokolská výchova</i>	358
<i>Vztah sokolstva k politickému klerikalismu</i>	359
SERGEJ HESSEN (1887–1950) (V. Štverák)	360
<i>Problematika počátečního čtení</i>	360
<i>Marx a Hegel</i>	361
STANISLAV VELINSKÝ (1899–1975) (V. Štverák)	361
<i>Význam individua Husova v reformaci české</i>	362
LADISLAV KRATOCHVÍL (1907–1981) (V. Štverák)	363
<i>Úloha náboženství v české výchově</i>	364
XIII. ŠKOLSTVÍ V ČESKOSLOVENSKU 1918–1948 (V. Štverák)	365
VYHLÁŠENÍ SAMOSTATNÉHO ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU	365
VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ NA ŠKOLÁCH	366
REFORMA NÁRODNÍ ŠKOLY	370
<i>Poslání učitelstva</i>	370
<i>Přítomný stav školských pokusů v Praze</i>	371
<i>Pokusy ověřené, které byly doporučeny všem školám</i>	372
<i>Výzva k prodloužení povinnosti školní docházky do 15 let</i>	372
REFORMA STŘEDNÍ ŠKOLY	373
<i>Organizace středního školství v Československu</i>	373
1. Druhy (typy) středních škol	373
2. Reforma střední školy	374
3. Elektivní soustava	375
<i>Vývoj reformy škol středních</i>	375
<i>Úkol střední školy</i>	376
MENŠINOVÉ ŠKOLSTVÍ V ČESKOSLOVENSKU	376
OBRANA UNIVERZITY KARLOVY	377
<i>Dobré zdání z 2. listopadu 1939</i>	377
<i>17. listopad 1939 – uzavření českých vysokých škol</i>	385
<i>Po studentských masakrech</i>	385

ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	387
<i>Obnova vysokých škol</i>	387
<i>Školní náboženská výchova</i>	387
<i>Věci církevní</i>	388
<i>O soustavě jednotné školy</i>	388
<i>Jednotnou školu podle našich tradic</i>	389
<i>Jednotná univerzita</i>	389
<i>Stanovisko církve římskokatolické ke státní škole</i>	390

XIV. PEDAGOGICKOPSYCHOLOGICKÉ KONCEPCE V NOVODOBÉ VÝCHOVĚ

JOHN DEWEY (1859–1952) (V. Štverák)	393
<i>Výchovatelství jako věda</i>	394
<i>Speciální prameny výchovatelské vědy</i>	395
EDOUARD CLAPARÈDE (1873–1940) (V. Štverák)	395
<i>Rozdílnost individuálních vloh</i>	396
<i>Systém stejné osnovy pro všechny děti</i>	396
<i>O soustavě volitelných předmětů</i>	397
MARIA MONTESSORI (1870–1952) (V. Štverák)	397
<i>O dobrém vychování našich dětí</i>	398
ELLEN KEY (1849–1926) (V. Štverák)	399
<i>Náboženství a darwinismus</i>	399
SIGMUND FREUD (1856–1939) (M. Vágnerová)	400
<i>Totem a tabu</i>	402
ALFRED ADLER (1870–1937) (Z. Hadj Moussová)	403
<i>Smysl života</i>	406
CARL GUSTAV JUNG (M. Vágnerová)	407
<i>Mláď a stáří</i>	408
JEAN PIAGET (1896–1980) (M. Vágnerová)	409
<i>Psychologie inteligence</i>	410
ERICH FROMM (1900–1980) (Z. Hadj Moussová)	411
<i>Psychoanalýza a náboženství</i>	412
ERIK H. ERIKSON (1902–1994) (M. Vágnerová)	414
<i>Základní důvěra proti základní nedůvěře</i>	414
VIKTOR E. FRANKL (1905–1997) (M. Vágnerová)	416
<i>Dialogický charakter setkání</i>	417
CARL RANSOME ROGERS (1902–1987) (M. Vágnerová)	418
<i>Být sám sebou</i>	418
<i>Styk a problémy</i>	418
<i>Opravdovost učitele</i>	419

Akceptování a porozumění	419
Zabezpečení zdrojů	419
Základní motiv	420

XV. NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA V 19.–20. STOLETÍ 421

AUGUST HERMANN NIEMEYER (1754–1828) (V. Štverák)	421
<i>Niemeyerova předmluva k jeho stěžejnímu pedagogickému dílu</i>	422
<i>Všeobecný úvod</i>	423
<i>Přirozený člověk</i>	423
<i>Potřeba člověka být vychováván a vyučován</i>	423
<i>Výchova a vyučování v širším smyslu</i>	423
<i>Výchova a vyučování v užším smyslu</i>	423
<i>Vznik všeobecných zásad výchovy a vyučování</i>	424
<i>Univerzita v Halle, její vliv na učenou a praktickou teologii: Sine ira et studio</i>	424
<i>Evangelická církev a univerzita v Halle</i>	425

FRIEDRICH ERNST DANIEL SCHLEIERMACHER (1768–1834) (V. Štverák)	426
<i>Předmět nauky o vychovatelství</i>	428
<i>O učitelích národní školy</i>	429
<i>Promemoria von Beckendorffa, Eylerta a druhů</i>	430
<i>Z dopisu von Schuckmanna ministru kultu von Altensteinovi</i>	430

JANUSZ KORCZAK (vl. jm. HENRYK GOLDSZMIT), 1878 n. 1879–1942 (V. Štverák)	431
<i>Modlitba vychovatele</i>	432
<i>Modlitba vzpoury</i>	432

JOSEF KRATOCHVIL (1882–1940) (V. Štverák)	433
<i>O vzdělání a vzdělanosti</i>	433
<i>O věděni a nevědomosti</i>	434
<i>Pojem scholastiky</i>	435
<i>Patologie českého života</i>	436

PŘEMYSL PITTER (1895–1976) (J. Liguš)	437
<i>1. Stručná biografie</i>	437
<i>2. Výchova a vyučování v Pittrově díle</i>	439
<i>3. Mundánní aspekty výchovy</i>	441
<i>4. Mírové soužití národů</i>	442

METODĚJ HABÁŇ OP (1899–1984) (J. B. Lášek)	443
<i>Čtyři základní ctnosti mravní zdatnosti</i>	445
<i>Etická osobnost</i>	445

FRANTIŠEK TOMÁŠEK (1899–1992) (T. Butta)	445
<i>Křesťanský pojem výchovy</i>	447
<i>Eucharistická metoda náboženského vyučování</i>	448
<i>Ze Závěti kardinála Tomáška</i>	448

DIETRICH BONHOEFFER (1906–1945) (J. Liguš)	448
<i>1. Stručná biografie</i>	448
<i>Několik výpovědí víry o boží vládě nad dějinami</i>	450

2. <i>Výchova a vyučování</i>	451
<i>Nejsou v rozporu stvoření a věda?</i>	451
<i>Žil Ježíš?</i>	451
<i>Jak může spravedlivý Bůh dovolit tolik bezpráví?</i>	451
<i>Co znamená milovat Boha?</i>	452
<i>Opustil Stvořitel padlý svět?</i>	452
<i>Co pro tebe učinil Boží syn?</i>	453
<i>Která je ta pravá Kristova církev, již náležíš?</i>	453
<i>Jak se připravím na svatou večeři Páně?</i>	454

KATOLICKÝ MODERNISMUS – CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ:

KAREL STATEČNÝ A KAREL FARSKÝ (Z. Kučera)	454
<i>Katolická moderna</i>	454
<i>Karel Statečný (1871–1927)</i>	456
<i>Hlavní požadavky našeho křesťanství</i>	457
<i>Karel Farský (1880–1927)</i>	458
<i>Odsouzení války a vraždění</i>	459
<i>O nutnosti obrany</i>	460
<i>O klerikalismu</i>	460
<i>Význam křesťanské vzdělanosti</i>	460

FRANTIŠEK MICHÁLEK BARTOŠ (1889–1972) (J. B. Lášek)	460
<i>O F. Palackém</i>	461
<i>O M. Janu Husovi</i>	462

KATECHETIKA A PEDAGOGIKA (J. Liguš)	462
<i>1. Klíčové katechetické pojmy a jejich biblicko-teologický význam</i>	463
<i>2. Katechetika a pedagogika v historickém vývoji</i>	465
<i>3. Katechetika jako vědecká disciplína</i>	466
<i>4. Katechetika a náboženská pedagogika</i>	467
<i>5. Katechetika a pedagogika – společné a odlišné</i>	468

KŘESŤANSKÝ VZTAH K VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ (M. Salajka)	468
---	-----

ZÁVĚREČNÉ SLOVO PROREKTORA UNIVERZITY KARLOVY PROF. MUDr. PAVLA KLENERA, DrSc.	477
--	-----

PŘÍLOHY

PROJEV PREZIDENTA REPUBLIKY Dr. EDVARDA BENEŠE K 600. VÝROČÍ ZALOŽENÍ UNIVERZITY KARLOVY VE VLADISLAVSKÉM SÁLE PRAŽSKÉHO HRADU DNE 7. DUBNA 1948	481
--	-----

PROJEV PREZIDENTA REPUBLIKY VÁCLAVA HAVLA K 650. VÝROČÍ ZALOŽENÍ UNIVERZITY KARLOVY VE VLADISLAVSKÉM SÁLE PRAŽSKÉHO HRADU DNE 7. DUBNA 1998	483
---	-----

Z PROJEVU REKTORA UNIVERZITY KARLOVY PROF. JUDr. KARLA MALÉHO, DrSc., K 650. VÝROČÍ ZALOŽENÍ UNIVERZITY KARLOVY VE VLADISLAVSKÉM SÁLE PRAŽSKÉHO HRADU DNE 7. DUBNA 1998	485
---	-----

PROSLOV MONSIGNORA GIOVANNIHO COPPY, TITULÁRNÍHO ARCIBISKUPA ZE SERTY A APOŠTOLSKÉHO NUNCIA V ČESKÉ REPUBLICE, PRONESENÝ V KAROLINU DNE 9. DUBNA 1998	487
---	-----

PROMLUVA DĚKANA HTF UK PROF. ThDr. ZDEŇKA KUČERY
PŘI BOHOSLUŽBĚ SLOVA DNE 6. DUBNA 1998 V CHRÁMU SV. VÍTA,
SV. VÁCLAVA A SV. VOJTĚCHA 489

BLAHOPŘÁNÍ PREZIDENTA USA UNIVERZITĚ KARLOVĚ ZE DNE 20. BŘEZNA 1998 491

Redakční poznámka 1:

Do edičního plánu vydavatelství KAROLINUM na rok 1997 byly zařazeny mj. i tituly:

Štverák, V.: Obecná a srovnávací pedagogika; Štverák, V.: Pařízek a Wilfling o škole a učitelích;
Štverák, V. – Čadská, M.: Stručný průvodce dějinami pedagogiky; Vágnerová, M.: Úvod do psychologie;
Vágnerová, M.: Psychologie školního dítěte; Vágnerová, M.: Psychologie problematického dítěte školního věku.

Redakční poznámka 2:

K 650. výročí pražského vysokého učení bylo vydáno monumentální dílo

Dějiny Univerzity Karlovy. Praha, KAROLINUM.

Redaktoři díla: F. Kavka, J. Petráň. I. d. 1347/8–1622 (M. Svatoš et alii, 1995). II. d. 1622–1802 (I. Čornejová et alii, 1996). III. d. 1802–1918 (J. Havránek et alii, 1997). IV. d. 1918–1990 (J. Havránek, Z. Poustka et alii, 1998). – Tímto počinem byl realizován velkolepý projekt, který zahájil již Václav Vladivoj Tomek (1818–1905), český historik a profesor rakouských dějin na pražské univerzitě.